

Παραστάσεις κρηνῶν ἐπὶ ἀγγείων

ὑπὸ

Ἀναστ. Κ. Ὀρλάνδου.

Ἐν τῶν προσφιλεστάτων τοῖς ἀγγειογράφοις τοῦ Γ' ἰδία καὶ τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος θεμάτων ἦτο καὶ ἡ ἀπεικόνισις κρηνῶν ἐπὶ ἀγγείων, μάλιστα δὲ τῶν σχετιζομένων πρὸς τὸ ὕδωρ, ὑδριῶν καὶ ἀμφωρέων¹. Τὸ θέμα τοῦτο πράγματι ἀπὸ τε μυθολογικῆς καὶ γραφικῆς ἀπόψεως παρεῖχε πλεῖστα στοιχεῖα τῷ ἀγγειογράφῳ. Τὸ ὕδωρ εἶναι φύσει τὸ πρῶτον καὶ ἀπαραίτητον στοιχεῖον ὑπάρξεως παντὸς ἀνθρώπινου συνοικισμού· εἶνε δὲ φυσικὸν καὶ ἀπηκριβωμένον ἄλλως, ὅτι οἱ τε πρωτόγονοι καὶ οἱ ἱστορικοὶ συνοικισμοὶ παρὰ πηγὴν τινα ὕδατος αἰετοῦ συνεπήγγυοντο. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ πηγὴ αὕτη ἐθεωρεῖτο εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, ὡς ἐν τῶν ἀρχαιοτάτων καὶ ἱερωτάτων σημείων τοῦ συνοικισμού, δι' ὃ καὶ ὡς θεότης ἐλατρεῦετο, ἀφ' οὗ μάλιστα ἡ φαντασία τῶν ἀρχαίων διέβλεπε πάντοτε δαίμονα τινα ἐν τῇ θαυμασιουργῷ τοῦ βέοντος ὕδατος ἐνεργείᾳ².

Καὶ ὅσω μὲν ἀπλούστερος ἦτο ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων τοσούτω μᾶλλον, φυσικά, ἡ κρήνη ἦτο τὸ κέντρον τῶν συμβαινόντων. Σκηναὶ ἐρωτικαί³, ἡ δολοφονίαι⁴, τεράτων φόνοι⁵ καὶ μάχαι⁶ ἔβαι ἐκεῖ που πλησίον συνέβαινον. Πολλάκις τῆς ἡμέρας αἱ γυναῖκες, ἐνίοτε καὶ οἱ ἄνδρες⁷, ἤρχοντο εἰς τὴν κρήνην πρὸς ὑδροφορίαν. Ἐκεῖ συνηγνῶντο

καὶ ἀντήλασσον ζωηράς ὀμιλίας· ἐκεῖ ὁ νέος ἀνέμενε τὴν ἔλευσιν τῆς κόρης¹. Οὐ μόνον δ' αἱ δοῦλαι² καὶ αἱ αἰχμάλωτοι³ ἐκόμιζον τὸ πρὸς οἰκικὴν χρῆσιν ὕδωρ, ἀλλ' ὡς πολλαχοῦ τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν καὶ ὕμνων βλέπομεν καὶ αἱ τῶν βασιλείων⁴ θυγατέρες τὸ αὐτὸ ἐποίουν, καὶ αὐτοὺς δ' ἔτι τοὺς θεοὺς ἡ φαντασία τῶν ἀρχαίων συγχάκις ἐπλαττεν ὑδροφοροῦντας⁵.

Ἀλλὰ πλὴν τῶν βιοτικῶν καὶ πρὸς θρησκευτικὰς ἀνάγκας καὶ σκοποὺς αἱ κρήναι μεγάλως ἐχρησίμευον. Σπουδαίως δ' ἐτιμῶντο αἱ παρὰ τὰ ἱερὰ τεμένη μάλιστα εὐρισκόμεναι: Ἐν Δελφοῖς ἐν τῇ ἱερᾷ κρήνῃ Κασταλία ἠγνίζοντο οἱ ἱερεῖς τοῦ Ἀπόλλωνος⁶, ἐκ τῆς Ἐνεακροῦνου Καλλιρρόης ἐν Ἀθήναις ἐκομίζετο τὸ «νυμφικὸν λουτρόν»⁷, ἐν δὲ τῇ Κρήτῃ οἱ ἔφηβοι οὐδὲ κατ' αὐτὸν τὸν ὄρον των παρέλειπον τὴν πρὸς τὰς κρήνας τῆς χώρας των ἐπίκλησιν⁸.

Οὐχ ἦττον δὲ συνήθως ἐχρησιμοποιοῦντο αἱ κρήναι καὶ ὡς λουτρά⁹, θερμὰ ἢ ψυχρὰ καταιονητικά, ἀπαραιτήτως μὲν ἐν τοῖς Γυμνασίοις¹⁰ καὶ τοῖς Ἀσκληπιείοις, συγχάκις δὲ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν, ὡς διδάσκουσι πλεῖστα ἀγγειογραφίαι¹¹.

Πολυάριθμα εἶνε τέλος τὰ χωρία τῶν ἀρχαίων

¹ Σπανίως παραστάσεις κρηνῶν ἀπαντῶσιν ἐπὶ ἀγγείων διαφόρου χροῖσεως. Οὕτως ἔχομεν δέκα τέσσαρας τοιαύτας παραστάσεις ἐπὶ ληκῶν, δύο ἐπὶ περὶ τοῦ, δύο ἐπὶ πελίκης, μίαν ἐπὶ ἀλαβάστου, μίαν ἐπὶ κύλικος, δύο ἐπὶ κρατῆρος καὶ μίαν ἐπὶ ἀρυστῆλου.

² Καὶ ἐν ταῖς λαϊκαῖς τῆς σήμερον παραδόσεσι παρὰ μαρμαρόκτιστον τινα πηγὴν (μαρμαροχρυσόπηγην) ἡ φαντασία τῶν νέων καὶ νεανίδων φαντάζεται ἐνδοικτωμένην τὴν Μοῖραν, τὸν καλὸν ἢ κακὸν δαίμονα ἐκάστου ἀνθρώπου (πρὸς. Πολίτην Λαογραφ. τ. Γ' σ. 5, 8 καὶ Ἡρσιώτην, Συμβολὴ κλ. σ. 13).

³ Πausan. Η' 47. 4. Ἀπολλοδ. III, 9, 1.

⁴ Φερεκύδ. Ἀπόπ. σ. 187 Σχολ. Εὐρ. Φων. 54.

⁵ Ὀμηρ. ὕμν. εἰς Ἀπόλλ. 300.

⁶ Πρὸς. τὸ ἀγγεῖον Annali d. Inst. II πίν. 50 = Winnefeld Beschr. 388 = Priene 79.

⁷ ἀγγεῖον Museo Etrusco πίν. XVII.

¹ Καὶ σήμερον ἔτι ἐν Μακεδονικοῖς χωρίοις παρὰ τὴν κρήνην καταδοκῶσιν οἱ νέοι ἄπο ἀπαγάγῃσι τὰς μελλούσας συζύγους των.

² Ὀδ. γ 429. Ἀριστ. Λυσ. 330.

³ Ἰλ. Z 457.

⁴ Ὀδ. κ 108 εἰ. Ὀμηρ. ὕμν. εἰς Δῆμ. 106. Πῆλ. καὶ Ἀριστ. Λυσ. 327.

⁵ Ἡσιόδ. Θεογον. 780 (Γριε), Ἀπόλλων ἐπὶ ἀγγεῖου Ἐργοτίμου Furtw.-Reichh. G. W. πίν. 1, Ἡρακλῆς ἐπὶ ἀγγεῖου Furtw. Beschreibung der Vasensammlung zu Berlin 4027.

⁶ Εὐριπ. Ἰων 95.

⁷ Θουκ. Β' 15. Πολυδ. Γ' 43 πῆλ. καὶ λουτροφόρους.

⁸ Larfeld, Griech. Epigr. 314.

⁹ Περὶ τῶν κρηνῶν ὡς λουτρῶν ὄρα Sudhof, Aus dem antiken Badewesen 1910.

¹⁰ Petersen, Das Gymnasium der Griechen 40 σημ. 13.

¹¹ Ὅρα τὴν εἰκόνα 23.